

Opinnäytetyö (AMK)

Sosionomi

Toiminnalliset

2015

Annika Engström

TUKEA KIRJOITTAMISHARJOITUKSIIN MAAHANMUUTTAJA NAISILLE TOIMINNALLISIN MENETELMIN

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaali-alan koulutusohjelma | Toiminnalliset menetelmät sosiaali-alalla

Marraskuu 2015 | 39 sivua

Outi Linnossuo

Annika Engström

TUKEA KIRJOITTAMISHARJOITUKSIIN MAAHANMUUTTAJANAISILLE TOIMINNALLISIN MENETELMIN

Kotoutumista edistävän lain lähtökohtana on kotoutumista edistävien toimenpiteiden järjestäminen osana kunnallisia peruspalveluita. Tärkeä rooli kotouttamisessa on vieraan kielen oppiminen. Puhuminen ja kirjoitustaito.

Tässä toiminnallisessa opinnäytetyössä haluan nostaa esille maahanmuuttajien onnistuneen kirjoitustaidon opetuksen kotouttamisen yhtenä ehtona.

Työn tuloksena on pienimuotoinen menetelmäkansio testatuista ja toimivista menetelmistä kirjoitustaidon opetuksen tukena.

Käytetyt toimintamenetelmät ovat kokeiltu ja ne on todettu toimiviksi kirjoitustaidon opetuksessa maahanmuuttajien kanssa. Nämä menetelmät voisivat olla jatkossakin kirjoitustaidon opetuksen tukena Turun AMK:n opiskelijoiden harjoitteluissa maahanmuuttaja ryhmien kanssa.

ASIASANAT:

Maahanmuuttaja, Kotouttaminen, Kirjoitustaito, Toiminnalliset menetelmät

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Social education | Functional methods in the social field

November 2015 | 39 pages

Outi Linnossuo

Annika Engström

Support for writing exercises for immigrant women by functional approaches

The starting point of the law on promotion of immigrant integration is the organization of those measures that promote integration as part of the basic social services. Learning the language of the new home country, both spoken and written, has an important role in social integration.

In the present work, the successful learning of literacy has been emphasized as a part of the preconditions for social integration. As final result, a small-scale method collection to support literacy teaching was created. In addition, possible improvements in the currently used methods were discussed.

The methods created were tested and proven to be effective by using them in literacy teaching for a group of immigrants from Turku area. Also, the created methods could provide a basis for the future student training in immigrant literacy teaching in the Turku University of Applied Sciences.

KEYWORDS:

Immigrant, Integration, writing-exercises, Functional-approaches, approaches

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT	6
2.1 Toimintaympäristö ja toimijat	6
2.2 Tavoitteet ja Halaten hanke	7
3 MAAHANMUUTTAJA	9
3.1 Kotouttaminen ja sitä edistävät toimenpiteet	9
3.2 Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikkamenettelystä	11
3.3 Maahanmuuttajanainen suomalaisessa yhteiskunnassa	15
4 KIRJOITUSTAITO	17
4.1 Kirjoitustaidon merkitys kotoutumisessa	17
4.2 Pakolaistilanne Suomessa	18
5 TOIMINNALLISET MENETELMÄT	24
5.1 Toiminnallisten menetelmien käyttö	24
5.2 Mitkä ovat toiminnallisia menetelmiä	25
6 KIRJOITUSKOULUN MENETELMÄT	26
6.1 Toiminnalliset harjoitteet kirjoitustaidon opetukseen	26
6.2 Harjoitteiden toimivuuden arviointia	33
7 PROSESSIN ARVIOINTI JA POHDINTA SEKÄ KEHITYSEHDOTUKSIA	34
7.1 Arviointi	34
7.2 Pohdinta ja kehitysehdotuksia	35

1 JOHDANTO

Tarkoitukseni oli tehdä kehitysopinnäytetyö maahanmuuttajanaisten ,lähinnä somaliasta yksintulleiden alaikäisten tyttöjen kirjoittamistaidon tukemisesta toiminnallisin menetelmin. Tässä työssä tuon esiin myös maahanmuuttajien oikeuden koulutukseen ja niihin liittyvistä vaikeuksista. Pohdin myös 2015 vuoden pakolaistilannetta Suomessa. Tuotoksena menetelmäkansio.

Opinnäytetyöhön liittyy olennaisesti projekti, jossa olin mukana. Siinä käytimme ja testasimme sopivia menetelmiä maahanmuuttajanaisista kootulle ryhmälle. Ryhmän koko 6-15 naista. Projekti oli siis paljon muutakin kun kieliopin viilaamista. Samalla opimme ryhmäkäyttäytymistä ja suomalaista kulttuuria ja toimintamalleja. Toimintaympäristönä oli Turun AMK Lemminkäisen koulu .Aikatauluna oli projektin osalta maaliskuu 2015. Toimijoina ja vastuuvetäjinä Halatan- hanke ja Outi Arvola.

Työn kannattelijana toimi Outi Arvola, joka on ollut myös mukana Halaten – hankkeessa ja joka tuli tutuksi minulle ollessani mukana maahanmuuttajanuorten leirillä Turussa. Toinen tukihenkilö työn taustalla on Hanna Siren, myös Halaten hankkeen tekijöitä.

Kiinnostuin aiheesta, koska olin mukana maahanmuuttaja poikien leirihankkeessa, missä tutustuin somalipoikiin ja nyt oli hyvä mahdollisuus nähdä myös tyttöjä ja tutustua heidän arkeensa ja mielteisiinsä Suomessa ja Suomesta.

Opinnäytetyössä käytin kirjallisuutta maahanmuuttajien asemasta ja kotoutumisesta sekä sen merkityksestä. Kotouttamiseen liittyvät lait sekä toiminnallisista menetelmistä tuon esiin niitä mitkä ovat mahdollisia ja käyttökelpoisia kirjoittamistaidon parantamiseksi.

2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Toimintaympäristö ja toimijat

Toimiva kotouttamiskoulutus on välttämätöntä hyvinvointiyhteiskunnan perusajatuksen, tasa-arvon, kannalta. Onnistunut kotouttaminen tuottaa valtiolle verotuloja ja vähentää myös huono-osaisuutta (VATT Analyysi 1-2014, 51). Epäonnistunut kotoutumisasiikee tuottaa syrjäytymistä, kasvattaa tuloeroja ja sitä kautta sillä on merkitystä miltä rikostilastot näyttävät maahanmuuttajien osalta. Samalla tavalla sosio-ekonominen asema vaikuttaa myös kantaväestöönkin. Tärkeää on ennaltaehkäistä eri väestöryhmien välisiä jännitteitä lisäämällä yhteisiä vuorovaikutusmahdollisuuksia ja lisäämällä tietoa, mikä edellyttää yhdenvertaisia osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia kaikille (Työ- ja elinkeinoministeriö, kotouttamisen käsikirja, 2015).Kaikille maahanmuuttajille on jo muuton alkuvaiheessa tarjottava perustietoa suomalaisesta yhteiskunnasta ja mahdollisuuksista kotoutustukeen. Palveluihin ohjaaminen kuuluu sen alueen viranomaiselle.Yksilöllinen alkukartoitus kuuluu myös tähän. Kirjoittaminen vaatii erilaisten taitojen hallintaa: visumotorisia taitoja eli käden ja silmän yhteistyön hallintaa, teknistä kirjoitustaitoa ja myös kykyä käyttää edellä mainittuja taitoja aidoissa tilanteissa ja ilmaista itseään näillä välineillä. Maahanmuuttajilla kirjoittamaan opetteluun tavoitteena on arkielämän viestintätilanteissa selviäminen. (Aikuisten maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen opetussuunnitelman perusteet, 2012)

Toimintaympäristönä toimi Turun AMK Lemminkäisenkadulla Turussa. Projektin ajaksi saimme käyttöömme luokahuoneen, jossa oli tarvittavat välineet. Lemminkäisenkatu tuli valituksi sen hyvän sijaintipaikan vuoksi. Sinne on hyvät kulkuyhteydet sekä jalan että julkisella liikenteelläkin.Toimijana kanssani oli Halaten-haavoittuvasta lapsuudesta aikuisuuteen hanke ,joka tosin on nyt päättynyt vuonna 2015, mutta rahoitusta on haettu ja saatu jatkumaan uudella nimellä ”Moninuorinen Suomi”. Rahoitus on kolmevuotinen.

Euroopan unionin pakolaisrahasto osallistuu hankkeen rahoittamiseen. Partnereita tässä hankkeessa on TurunAMK ja Siirtolaisinstituutti. Muita yhteistyökumppaneita ovat : Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ Oy, Kaarinan Kaupunki, Turun ensi-ja turvakoti Ky, Turun kristillinen opisto, Maahanmuuttovirasto, Väestöliitto ry, Ammatillinen perhekotien liitto ry, Lastensuojelun Keskusliitto ry, Pelastakaa Lapset ry, ETU ry, Care Component Oy sekä SPR-Turun vastaanotokeskus. Minun yhteyshenkilönä toimi Turun AMK:n Arvola Outi joka toimi hankkeen projektipäällikkönä.

2.2 Tavoitteet ja Halaten-hanke

Minulla oli tavoitteena saada aikaan pienimuotoinen menetelmäkansio, jossa on koottuna testatut ja hyväksi osoittautuneet toiminnallisilla menetelmillä teetetyt kirjoitusharjoitukset . Mitkä voivat olla ne toimivat menetelmät, joilla maahanmuuttajanaiset saadaan parantamaan kirjoitustaitoaan ja näin pärjäämään paremmin suomenkielisessä yhteiskunnassa? Menetelmät tulee olla helposti toteuttavissa luokkahuoneolosuhteissa vaatimattomin välinein. Halen hanke tukee ilman huoltajaa Suomeen tulleiden alaikäisten maahanmuuttajanuorten kotoutumista. Mukana on monialainen asiantuntijaverkosto, jotka ovat mukana aina turvapaikan hakuvaiheesta itsenäiseen asumiseen saakka.

Turun ammattikorkeakoulun sosionomi ja toimintaterapeuttiopiskelijat edistävät kotoutumispyrkimyksiä ohjaamalla ryhmiä. Koulun työryhmä sekä yhteistyökumppanit ohjaavat opiskelijoiden työskentelyä. Tavoitteena tässä työssä on saada uudet Turun AMK:n opiskelijat innostumaan maahanmuuttajien kielenopetuksesta ja erityisesti kirjoittamisen osalta. Tästä jo valmiista työstä on mahdollista jatkaa ja käyttää jo testattua tietoa ja menetelmiä hyödyksi sekä kerätä uusia taas uusien opiskelijoiden käyttöön. Jotta kirjoituskoulun on mahdollista jatkaa niin se vaatii myös tiettyä aktiivisuutta Turun Ammattikorkeakoulun opettajilta viedä asiaa eteenpäin. Aihe on ajankohtainen ja pysyy myös sellaisena varmasti jos ei pysyvästi niin pitkään. Koko projektin tavoitteena on antaa nuoril-

le rohkeutta ja sosiaalisia tukiverkostoja. Näin tuemme nuoria yhteiskuntaan integroitumisessa.

Hyvinvointipalvelut-tulosalueella aloitti 1.6.2013-30.6.2014 HALATEN-hanke. Toiminnan asiakasryhmänä olivat Suomeen yksintulleet alaikäiset maahanmuuttajanuoret. Jotta nuorten kotouttamisessa päästäisiin hyvään lopputulokseen he tarvitsevat henkilökohtaista tukea itsenäistymiseen, oman elämänsä hallintaan ja siirtymiseen koulutus- tai työuralle. Turun ammattikorkeakoulun ja Siirtolaisuusinstituutin toteuttivat hankkeen yhdessä ja siinä perehdyttiin nuorten tuen tarpeeseen ja heidän kokemuksiinsa kotouttamisprosessista ja tuettiin ryhmänohjaustoiminnalla kotoutumista. Hankkeessa luotiin asiantuntijaverkoston käytettäväksi alueittain sekä eri palvelupolkuja.

Hankkeen toteutuksessa ovat mukana mm. Ehjä ry, Kaarinan kaupunki, Turun ensi- ja turvakoti ry, Turun kristillinen opisto, Maahanmuuttovirasto, Väestöliitto, Ammatillisten perhekotien liitto, Lastensuojelun keskusliitto, SPR sekä Pelastakaa lapset ry. Yksittäisiä nuoria tuetaan Turussa AMK:n sosiaali ja toimintaterapeuttien toimesta. Nuorten sosiaaliset taidot lisääntyvät ryhmien ohjaustilanteissa. Niiden nuorten kanssa jotka ovat jo aiemmin saapuneet Suomeen toteutetaan mentorointia valtaväestön nuorten kanssa. Hanke rahoitusta sisäasiainministeriön hallinnoimasta Euroopan pakolaisrahastosta. Projekti aloitti toimintansa kesäkuun alusta 2013 ja sen ensimmäinen osuus kesti vuoden. (Turun AMK, 2015)

3 MAAHANMUUTTAJA

3.1 Kotouttaminen ja sitä edistävät toimenpiteet.

Vuonna 2013 turvapaikanhakijoita tuli Suomeen 3238. Suurimmat erät saapuivat Irakista, Venäjältä sekä Somaliasta. Erityisen ryhmän muodostavat alaikäiset turvapaikan hakijat jotka saapuvat maahan ilman huoltajaa. Vuonna 2012 yksintulleiden alaikäisten määrä Euroopassa oli n. 13 320. (Björklund 2014, 1) Ketkä sitten ovat maahanmuuttajia? Ensimmäinen Suomeen tullut maahanmuuttajaryhmä oli 1990 luvulla silloisesta Neuvostoliitosta takaisin Suomeen tulleet paluumuuttajat. Sen jälkeen tulivat somalit ja muut afrikkalaiset sekä entiset Jugoslavian pakolaiset. (Jasinskaja-Lahti ym. 2002.16) Maahanmuuttajien yleisimpiä syitä Suomeen tulolle on paluumuutto, pakolaisuus tai turvapaikan hakeminen, avioituminen ja muut perhesyyt. (Jasinskaja-Lahti ym. 2002.16)

Maahanmuuttajien integroitumisessa on tärkeää heidän oikeutensa ja velvollisuutensa. Suomi on sitoutunut toteuttamaan ja noudattamaan periaatteita jotka ovat tasavertaisuus ja syrjimättömyys. (Jasinskaja-Lahti ym. 2002.19) Kotoutumisohjelmalla tarkoitetaan sitä, että maahanmuuttajat voivat osallistua taloudelliseen, poliittiseen ja sosiaaliseen elämään yhteiskunnan tasavertaisina jäseninä. Heitä koskevat myös samat velvollisuudet ja oikeudet kuin valtaväestöäkin. (Jasinskaja-Lahti ym. 2002, 20)

Syrjintäkokemuksilla on kielteinen vaikutus nuorten maahanmuuttajien hyvinvointiin. Puutteellinen kielitaito on kotoutumista vaikeuttava iso ongelma. Jos maahanmuuttaja ei osaa sitä kieltä mihin ympäristöön on sijoitettu, hänen toimintakykynsä on huomattavasti vähäisempi. Tämä lisää stressiä. Kielitaidottomat maahanmuuttajat ovat muita tyytymättömiä elämäänsä. (Karmela 2001,12) Nuorelle kotoutuminen tarkoittaa suomen kielen opiskelua, mutta myös oman äidinkielen ja kulttuurin ylläpitoa, uuden identiteetin muodostamista, mahdollisesti jatko-opiskelua ja oman paikan löytämistä sekä kodin ulkopuolella että perheen sisällä. (Karmela 2001,149)

Turvapaikanhakijoina alaikäisillä tänne tulleilla on samat oikeudet käydä koulua ja saada terveydenhoitoa kuin meillä suomalaisilla. Koska he eivät ole lasten-

suojelun asiakkaita ei kunnilla ole velvollisuutta järjestää jälkihuoltoa, joten vastuuta heidän pärjäämisestään ei ole. Hankalassa asemassa ovat maahan tulleet 16-17 vuotiaat, jotka eivät ole virallisen oppivelvollisuuden piirissä. He ovat usein luku-ja kirjoitustaidottomia. Heillä on puutteellinen koulutus jo kotimaasta tullessaan. He ovat vaarassa syrjäytyä puutteellisen suomen kielen vuoksi ja ennen kuin he oppivat sitä heillä ei ole valmiuksia toimia tässä yhteiskunnassa, jota eivät tunne ennestään. Nämä tekijät lisäävät syrjäytymisriskiä. Nuoret tarvitsevatkin hyvin paljon tietoa, opastusta, neuvontaa ja ohjausta jotta he selviytyisivät arjesta. (Etmu-blogi 2015)

Vuonna 2014 Suomeen saapui yhteensä 3651 turvapaikanhakijaa. Suurimmat ryhmät kansalaisuuksittain:

1. Irak 826
2. Somalia 411
3. Ukraina 302
4. Afganistan 205
5. Venäjän federaatio 198
6. Nigeria 166
7. Syyria 149
8. Albania 109
9. Iran 95
10. Algeria 91 (Pakolaisneuvonta Ry)

Vastavuoroisuus ajatuksena on kannattava. Kunta järjestää koulutusta, palveluja ja vapaa-ajan mahdollisuuksia. Maahanmuuttaja vastavuoroisesti osallistuu yhteiskunnan toimintaan kotoutuakseen tänne. Suomen kieli on avainasemassa koulussa pärjäämisessä ja koko uudessa maassa selviytymisessä. (Karmela 2001,152)

Liite: sanastoa

Siirtolainen: On lähtenyt vapaasta tahdostaan pois omasta maastaan esim. opiskelun, avioliiton tai muun vapaaehtoisen toimintansa vuoksi.

Turvapaikanhakija: Toisesta valtiosta tullut. Hakee kansainvälistä suojelua ja turvapaikkaa.

Pakolainen: Omasta maastaan ihmisoikeusrikkomuksia tai sotaa paennut. Valtio on myöntänyt turvapaikan tai yk:n pakolaisjärjestö toteaa hänen olevan pakolainen.

Maansisäinen pakolainen: Omassa maassaan rajoja ylittämättä toiseen osaan maataan muuttanut .

Dublin-asetus: Norja, Islanti sekä Sveitsi jotka ovat Eu:n jäsenvaltioita ovat velvolliset käsittelemään turvapaikkahakemusta siinä maassa mihin hakija ensin saapuu.

Turvapaikka: Pakolaisaseman perusteella myönnetty oleskelulupa.

Oleskelulupa: Muun kun matkailun vuoksi saatu lupa oleskella vieraassa maassa. Toissijainen –tai humanitäärinen suojelu tulee myös kysymykseen tai yksilöllinen suojelu joka ei kata tällöin kansainvälisen suojelun kriteereitä. (Pakolaisneuvonta Ry, 2015)

3.2 Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikkamenettely.

Kun vertaamme Suomea Belgiaan, Ruotsiin tai vaikkapa Alankomaihin niin se on myöhäinen maahanmuuton kohdemaana. 1990 luvun lopussa alkoi maahanmuutto Suomeen lisääntyä ja silloin kotimainen integraatiopolitiikka alkoi kehittyä. Alussa muuttoliikkeessä erottuivat inkeriläiset paluumuuttajat sekä turvapaikanhakijat. Ennen kun saatiin varsinainen kotouttamislainsäädäntö niin oli pakolaisasiain neuvottelukunta sekä pakolais- ja siirtolaisasiain neuvottelukunta. Edelliseen kirjattiin normaalipalveluperiaate mikä tarkoittaa, että pysyviä or-

ganisaatioita ei ollut tarkoitus perustaa vaan viranomaiset olisivat velvolliset huolehtimaan niistä omilla toimialoillaan. Piti ottaa huomioon kuitenkin vähemmistöjen tarpeet. Alusta alkaen on tunnustettu muuttoliikkeen vaikutus suomalaisen yhteiskuntaan. 1997 annettiin periaatepäätös hallitukselta koskien maahanmuutto- ja pakolaispolitiikkaa. Suomen kielen nopeaa omaksuntaa pidettiin jo silloin menestyksen edellytyksenä. Kuitenkin pidetään hyvänä, että maahanmuuttajille on annettava mahdollisuus oman kulttuurinsa sekä äidinkielsensä ylläpitoon. 1999 saatiin voimaan laki turvapaikanhakijoiden vastaanotosta sekä kotoutumisesta. (Saukkonen 2013, 86) Vanha laki velvoitti kuntia tekemään omat kotouttamisohjelmansa. Myös niiden toteutuminen ja vaikutukset olivat seurattavia. Maahanmuuton jatkaessa kasvuaan tehtiin uusi laki kotouttamisen edistämisestä. (1386/2010)

Suomessa kotouttamista säätelee laki. Mikäli maahanmuuttaja ei ole enään op-pivelvollinen iän puolesta, järjestetään hänelle suomen- tai ruotsinkielen opetusta sekä tarpeen mukaan luku- ja kirjoitustaidon opetusta (Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386,20 §).Maahanmuuttajan henkilökohtainen kotouttamissuunnitelma tuo esiin toimenpiteet, joihin hän on oikeutettu mm. kielen oppimisen kannalta.

Maahanmuuttajien kotouttamisen kehittämis- ja suunnitteluvastuu on kunnilla. Laissa mainitaan myös ,että haavoittuviin ryhmiin kuuluvien alaikäisten ilman huoltajaa maahan tulleiden syrjäytymistä tulee ehkäistä. Valtion kotouttamisohjelma 2012-2015 korostaa maahanmuuttajien uuteen kuntaan kotoutumisen tärkeyttä. Ohjelmassa korostetaan työllisyyden edistämistä. Maahanmuuttaja naisten sekä lasten että perheiden tukeminen katsotaan kuuluvan näihin tärkeisiin tavoitteisiin.

Kuntien tulee laatia kotouttamisohjelma. Siinä on esillä kotoutumista edistävät ja tukevat toimenpiteet. Kotouttamisohjelma hyväksytään valtuustossa. Se tarkistetaan joka neljäs vuosi. Esim. Turussa kotouttamisohjelma on laadittu vuosille 2014-2017. (Björklund 2014, 29) Suomi on sitoutunut noudattamaan YK:n pakolaissopimuksen sisältöä. Eu säätelee määritelmiä jotka koskevat pakolaisia ja turvapaikan hakijoita. Jokainen hakemus käsitellään yksilöllisesti .Menettely on

joko nopeutettua tai normaalia. Suomi vastaanottaa kiintiöpakolaisina YK:n pakolaisjärjestön UNHCR:n pakolaisiksi katsomia henkilöitä ja muita kansainvälisen suojelun tarpeessa olevia. Viime vuosien kiintiö on ollut noin 750 henkilöä. Kiintiön kautta tulleet ovat olleet irakilaisia, myanmarilaisia, kongolaisia ja iranilaisia. (Pakolaisneuvonta Ry, 2015)

Turvapaikkamenettely Suomessa:

1. Ensin jätetään hakemus joko rajalla tai poliisille.
2. Tapahtuu (säilöönotto) ja siirto vastaanottokeskukseen.
3. Maahanmuuttovirasto tekee myönteisen tai kielteisen päätöksen.
4. Valitusaika 30 vrk
5. Mikäli kielteistä päätöstä ei muuteta hakija käännytetään. Jos se kumotaan, niin sijoitus kuntaan samoin kuin myönteisessä päätöksessä, joissa on saatu oleskelulupa.
6. Valituslupaa voidaan hakea korkeimmalta hallinto-oikeudelta 30 vrk kuluessa. Mikäli sitä ei saada jää kielteinen päätös voimaan tai jos se myönnetään KHO (Korkein Hallinto Oikeus) käsittelee jolloin odotetaan taas myönteistä tai kielteistä vastausta. (Pakolaisneuvonta Ry, 2015)

Suomalainen kotouttamispolitiikka on näyttänyt hyvältä, mutta nyt todetaan, että käytettävissä olevat resurssit eivät vastaa todellisia tarpeita. 2012 valmistui kotouttamisohjelma, jossa vedottiin päättäjiin. Siinä todetaan, että kotouttamiseen ohjatut määrärahat eivät ole riittävät. Koska resurssit eivät ole riittävät, aiheuttaa se hidasta kotoutumista, joka saa taas aikaan maahanmuuttajien työttömyyttä ja näin ollen moninkertaistaa kotoutumisen kustannuksia. On siis järkevää sijoittaa kotoutumispolitiikkaan ennen kuin ehtii syntyä laajoja sosiaalisia ongelmia. (Saukkonen 2013, 90)

Laki yhdenvertaisuudesta.

Maahanmuuttoa koskevia lakeja ovat kotoutumislaki, vastaanottolaki, kansalaisuuslaki, säilöönottolaki ja soveltamisalalaki. Suomessa asuvien maahanmuuttajien syrjintään liittyy 2004 voimaan tullut yhdenvertaisuuslaki. Se edistää ja turvaa yhdenvertaisuuden toteutumista sekä tehostaa syrjityn oikeussuojaa. Yhdenvertaisuus tarkoittaa, että ketään ei saa syrjiä henkilöön liittyvän syyn perusteella esim. maahanmuuttaja. Lain toteutumista valvovat yhdenvertaisuusvaltuutettu ja syrjintälautakunta. Euroopan unionin vaikutus suomalaiseen maahanmuuttoa koskevaan lainsäädäntöön on merkittävää. Euroopan unioni voi tehdä päätöksiä koskien laillista ja laitonta maahanmuuttoa, kotouttamista tai turvapaikkaa. Näistä ohjeista yksi osa on direktiivejä. Suurin osa maahanmuuttoa koskevista lainsäädäntöohjeista on direktiivejä. On olemassa muutamia asetuksia, jotka velvoittavat sellaisenaan Suomea. (Maahanmuuttonet, 2015)

3.3 Maahanmuuttaja nainen suomalaisessa yhteiskunnassa.

Suomeen tulevista maahanmuuttajista puolet ovat naisia. Maita josta muuttaa enemmän naisia kuin miehiä on Thaimaa ja Filippiinit. Nämä muutot tapahtuvat suurimalta osilta avioliiton myötä ja ovat siksi helpompia. Luku- ja kirjoitustaidottomien maahanmuuttajanaisten opettaminen vaatii opettajalta monipuolisia ammatillisia taitoja sekä myös persoonaan liittyviä ominaisuuksia. Haasteena voidaan pitää myös tähän liittyvien eri sektoreiden yhteistyön ja palvelujärjestelmien kehittämistä. (Keski-Hirvelä 2008, 3) Naispakolaiset luetaan lapsineen erittäin haavoittuviin ryhmiin.

Somalinaiset kouluttautuvat Somaliassa vähemmän kuin miehet. Monet somalinaisista hoitavat suuria perheitään, mutta Suomessa osa heistä myös opiskelee tai työskentelee kodin ulkopuolella. Somalinaisia on sijoittunut suomessa esim. hoito- ja siivousalalle. Lähtömaastaan jo tullessa heidän koulutuksensa on alhaisempi kuin esimerkiksi Venäjältä tulleiden, joiden koulutus voi olla korkea. Perinteisesti Somaliasta tulleet naiset ovat äitejä ja heidät käsitetään kotona

lastensa kanssa olemaan. Kerrostalossa asuminen ei ole somaleille tavanomaista. Somaliassa kodit ovat omakotitaloja. Suurten perheiden sijoittuminen pieniin kerrostaloasuntoihin ei ole sujunut ongelmitta. Ulos meneminen lasten kanssa on hankalampaa ja äänet kuuluvat kerrostaloissa helpommin. (Karmela 2001, 97) Naapurit ja myös satunnaiset vastaantulijat aiheuttavat mielipahaa maahanmuuttajataustaisille. Somalinaiset kertovat ongelmista, kun ihmiset huitelevat heidän peräänsä kun he liikkuvat esim. kaupungilla asioillaan.

Suomen työikäinen väestö muuttuu koko ajan enemmän monikulttuuriseksi. Sen huomioiminen edellyttää eri työyhteisöissä eri kulttuurien näkökulmien huomioimista. Voidaan luoda epäilyjen sijaan kannustava, avoin sekä moninaisuutta tukeva toimintakulttuuri. Ongelmana on usein juuri se, että oletetaan kaikilla kulttuureille olevan tai että heillä tulisi olla samanlaiset tavat, odotukset ja tarpeet. Jonkinlainen viitekehys rajaa toimiamme ja ymmärrystämme sekä myös hyväksyntäämme kulttuurisissa kohtaamisissa. (Alitolppa-Niitamo ym. 2013. 1-2)

Kirjoitusopetustyössäni oli tärkeää ottaa huomioon kulttuuri- ja toimintatapaerot jotta kukaan ei olisi tullut loukatuksi. Monimuotoisuuden hyväksyminen oli minulle haastavaa. Sosionomi koulutus on saanut aikaan sen, että tiedon ja ymmärryksen kohtaaminen itsessäni on auttanut minua erilaisuuden hyväksymisessä. Seuraavat kulttuuripiirteet ovat olleet huomioituna kirjoitustaidon opetus-tilanteissa somalinaisten kanssa.

Lähes kaikki Suomeen tulleet somalit ovat sunnimuslimeja ja he kuuluvat shafiölaiseen lakikoulukuntaan. Uskonto yhdistää somalialaisia. Uskontoa ja politiikkaa ei sotkea keskenään. (Sakaranaho ym. 2000,65) Moskeija on tärkeä uskonnollinen keskus. Siellä myös tavataan muita oman uskonnon edustajia. Tieto kulkee myös moskeijan kautta ja sieltä se välitetään muille. Suomeen saapuvien somalialaisten myötä on perustettu uusia rukoushuoneita. Vuorokautta rytmittävät rukousajat. Perjantaisin miehet menevät rukoilemaan moskeijaan, naiset rukoilevat yleensä kotona. (Sakaranaho ym. 2000, 65) Ruuan valmistavat naiset. Sen valmistusta ohjaavat islamin ruokasäännöt. Osalle on tärkeää tehdä juuri koraanin oppien mukaisesti ja he syövät vain rituaalisesti

teurastettua lihaa (halai). Niin sanottu moskeija kauppa myy sitä. Osa välttää vain sianlihaa eivätkä ole niin tarkkoja teurastuksen suhteen.(Sakaranaho ym. 2000, 67) Paasto ramadanin aikana on yhteisöllinen. Naisille se merkitsee kii-reitä ruuan laiton parissa .Ruokaa valmistetaan paljon. Somalinainen voi pukeu-tua Suomessa länsimaisesti ja olla paljain päin. Näkee myös täyshunnuttautu-neita ja kasvonsa peittäneitä naisia. Monet Suomessa asuvista naisista käyttä-vät hiukset peittävää huntua (jilbaab). (Sakaranaho ym. 2000, 68)

Uskonnolliseen identiteettiin kuuluvat pukeutuminen, päivittäiset rukoukset sekä sianlihasta kieltäytyminen .Oppilaat pukeutuivatkin opetustilanteissa huntuihin ja opetustilanteet keskeytyivät heidän mennessä rukoilemaan. Tarjolla oli myös tuntien alussa pientä suupalaa jolloin oli otettava huomioon tarjottavan ruuan sopivuus. Somaliasta tulleet naiset ovat perheenäitejä, joilla on isoja perheitä. Siihen ei kuulu isä ja äiti sekä lapset vaan myös mummut ja vaarit sekä serkut jne. Sen vuoksi somalitytöt eivät useinkaan kouluttaudu kuten somalipojat vaan ovat hoitamassa lapsiaan ja perheitään. Oli hienoa nähdä ,että nämä somality-töt halusivat ja pääsivät lähtemään koulutustilaisuuteen. Monissa tutkimuksissa on pystytty osoittamaan, että maahanmuuttajilla on suuri motivaatio tulomaan kielen opiskeluun ja kouluttautumiseen. Koulutukset ovat usein kurssimuotoisia ja liian lyhyitä jolloin oppimista ei saavuteta tarpeeksi. (Björklund 2014, 83)

4 KIRJOITUSTAITO

4.1 Kirjoitustaidon merkitys kotoutumisessa.

Syyskuussa 2011 tuli voimaan laki kotouttamisesta. Sen tavoitteena on tukea maahanmuuttajien osallisuutta yhteiskunnassamme. Tavoitteena on myös kaik-kien maahanmuuttajien kanssa, että he saavat perustiedon kotoutumista edis-tävistä palveluista kuten työelämästä ja koulutuksesta. Alkuvaiheen tiedotus on

tärkeä. Alkukartoituksen aikana selvitetään maahanmuuttajan kielitaito. Kaikkien mahdollisten virastojen kuten TE – toimisto sekä ELY – Keskus, roolit määritetään. On hyvä muistaa, että lain piiriin kuuluvat maahanmuuttajat, jotka eivät ole Suomen kansalaisia. Se ei koske turvapaikanhakijaa tai Suomessa viisumilla oleskelevia henkilöitä. Kotoutumislain piiriin ei kuulu myöskään kaksoiskansalaisuuden omaava henkilö, jos hänen toinen kansalaisuutensa on Suomi. (Kotouttaminen.fi, 2015) Yksilölle tehdään henkilökohtainen kotoutumista tukeva suunnitelma, johon kirjataan myös koulutussuunnitelma kielen opetuksen tarpeesta. Maahanmuuttaja tekee sen yhdessä TE toimiston tai muun kunnan edustajan kanssa.

Kotoutumiskoulutuksella on keskeinen merkitys maahanmuuttajien kotoutumisen edistämisessä. Se on myös väylä muuhun koulutukseen sekä työmarkkinoille. Koulutuksessa järjestetään suomen- tai ruotsin kielen opetus sekä luku- ja kirjoitustaidon opetusta. Siihen sisältyy ammatillista suunnittelua elämässä eteenpäin.

Kotouttamislaille on merkitystä kotoutumisessa. Lait synnyttävät erilaisia toimia kotoutumisen tueksi. Kotouttamissuunnitelma sisältää ne toimenpiteet, jotka tukevat maahanmuuttajaa riittävän suomenkielen taidon hankinnassa. Suomenkielen oppimisella, puhumisen ja kirjoittamisen, on keskeinen asema nuorten maahanmuuttajien rakentaessa tulevaisuuttaan vieraassa maassa. Onnistuessaan se edellyttää kaikkien näiden oppimista sillä tasolla minkä Suomen peruskoulun tietojen omaksumiseen tarvitaan. Myös toisen asteen koulutukseen edetessä nämä taidot ovat ensisijaisia. Ammatilliseen koulutukseen vaaditaan kielikokeen suorittamista vieraskielisiltä tulijoilta. Siinä onkin sitten monen nuoren putoamisriski koulutuspoluilta, kun taidot ovat puutteelliset. (Björklund 2014, 37) Maahan tulleilla ei ole aina omankaan kielen luku- ja kirjoitustaitoa, jolloin vieraan kielen oppiminen vaikeutuu huomattavasti. Maahanmuuttajan saapua uuteen kotimaahansa hänelle tarjotaan perustietoa suomalaisesta yhteiskunnasta ja mahdollisuuksia saada tukea kotoutumiseen. Mahdollisuus saada myös kielenopetusta kuuluu myös tähän kotouttamissuunnitelmaan. Tavoite on, että koulutuspolku etenisi joustavasti ja että kielitaito edistyisi niin että maa-

hanmuuttajalla olisi mahdollisuus työllistyä. Tähän taitoon kuuluu olennaisena myös kirjoitustaito.

4.2 Pakolaistilanne Suomessa

Aloittaessani tekemään tätä lopputyötä ei pakolaisasiat olleet näin ajankohtaisia kuin nyt. Nopealla aikavälillä asiat ovat muuttuneet ja ennätysasuuri pakolaisvirta koettelee Euroopan vapaan liikkuvuuden ja myös inhimillisyyden rajoja. Tilastojen mukaan yli 300 000 pakolaista on jo tähän mennessä riskeerannut henkensä paetessaan kotimaastaan Välimeren yli Eurooppaan. Tilanne on nopeasti vaikeutunut ja tulee olemaan koko Eurooppaa koetteleva kriisi. Suomi edustaa tiukkaa linjaa maahanmuuttopolitiikassa esimerkiksi Ruotsiin verrattuna. 2014 turvapaikkaa haki Suomesta 3 625 ihmistä Eu-alueen ulkopuolelta. Sisäministeriön mukaan 2015 arvio voi olla 15 000 mutta maahanmuuttoviraston arvio on 30 000 – 40 000 maahan pyrkijää. Suomessa on 3,5 prosenttia asukkaita, jotka ovat tulleet muualta kuin Eu- alueelta. (Maahanmuuttovirasto, 2015)

”Vi ska försvara folkrätten. Precis som i umgänget mellan människor måste det finnas regler för umgänget mellan nationerna. Vi kan inte acceptera en djungels lag, på det internationella området.” (Olof Palme 17.9 1984) Vapaasti suomennettuna: Meidän tulee vastata kansalaisoikeuksista. Niin kuin ihmistenvälisessä kanssakäymisessä pitää olla myös säännöt valtioiden välisissä kanssa käymisessä. Emme voi hyväksyä viidakon lakia kansainvälisellä alueella.

Tällä hetkellä turvapaikkaa Suomesta on hakenut tänä vuonna yli 6 300 henkilöä. Hakijoita on saapunut viime viikkoina n.600 viikossa. Hakijoita voi saapua vuoden loppuun mennessä jopa 15 000. (Maahanmuuttovirasto, 2015) Tilastojen mukaan Ruotsi on ottanut 2014 vastaan 81 325 turvapaikanhakijaa. Ainoastaan Saksa pystyy parempaan ja on nostanut maahan saapuvien turvapaikan hakijoiden määrän 800 000. (Frontex, Eurostat, 2015)

Huumekaupan ohella maailman suurimmaksi bisnekseksi on noussut ihmislakuljetus. Toiminta on pitkälle organisoitua ja tuhannet riskeeraavat henkensä uskoessaan sen salakuljettajien käsiin paremman huomisen toivossa.

Suljetut pakolaiskeskukset Suomessa avataan uudestaan ja uusia perustetaan. Pakolaiskeskustelu jakaa suomen kansaa kahtia. On niitä, jotka ovat monikulttuurisen Suomen kannalla ja niitä, jotka haluaisivat sulkea rajat ja olla täällä ihan vaan välittämättä hädästä, joka maailmalla vallitsee. Pohjoissuomen vastaanottokeskukset ovat täynnä ja Saloon suunnitellaan avattavaksi uutta keskusta. Sen puolesta ja vastaan mielenilmaisuja saatiin nähdä Salossa 30.8.2015.

Perheet matkaavat useita päiviä ja kuukausia maastaan paremman elämän ja rauhan perässä. Heillä ei ole usein mukanaan kuin laukku, jossa on tärkeimmät tavarat. Miten voimme uskoa, että kukaan lähtisi vapaaehtoisesti kotimaastaan jättäen kaiken. Sukulaisensa, kotinsa. Kauhistelen vihapuheita, joita kuulen ja valheellista propagandaa, jota levittävät tietämättömät ihmiset ja saavat ihmiset ympärillään pelkäämään. Häpeän, mitä Suomi-kuvaa välitämme maailmalle. Maahanmuuttajien asioista vastaavat ja päättävät virkamiehet korostavat ja ovat korostaneet aina 1980-luvulta lähtien, että monikulttuurisuus on rikkaus.

1980-luvulla Suomessa asui 17.000 ulkomaalaistaustaista henkilöä. Tässä määrässä oli mukana myös pakolaiset. Samaan aikaan Ruotsissa asui jo tuolloin 700 000 muun maan kansalaista. (Pitkänen 1997.10) Rasismi on rotusyrjintää. Se on tasa-arvoisten ihmisoikeuksien kiistämistä väestöryhmiltä sen fyysisten tunnusmerkkien perusteella. (Otavan suuri ensyklopedia 1980. 5842) Ilman huoltajaa maahan tulleiden määrä on kasvussa. 2013 jätettiin 13 000 turvapaikkahakemusta ala ikäisistä yksin tulleista hakijoista. Määrä kasvaa maailmanlaajuisesti koko ajan. Suomeen tuli alle 200 hakemusta, kun esim. Ruotsiin hakemuksia saapui 3850. Suurin joukko yksin tulleita tulee Afganistanista, Irakista, Syyriasta, Eritreasta, Somaliasta ja muista Afrikan maista. Lapset vaativat erityistä huolenpitoa omien tarpeittensa mukaan. (Björklund 2015. 2) Menettelyjä on pyritty yhdenmukaistamaan Euroopassa, mutta ne vaihtelevat edelleen huomattavissa määrin.

Pohjoismaissa on melko hyvin toimiva vastaanottomenetelmä ja se perustuu lapsen etuun, mutta ongelmiakin on. Riittämätön yhteistyö eri hallinta-alojen välillä sekä haluttomuus kunnissa vastaanottaa ilman huoltajaa tulleita lapsia

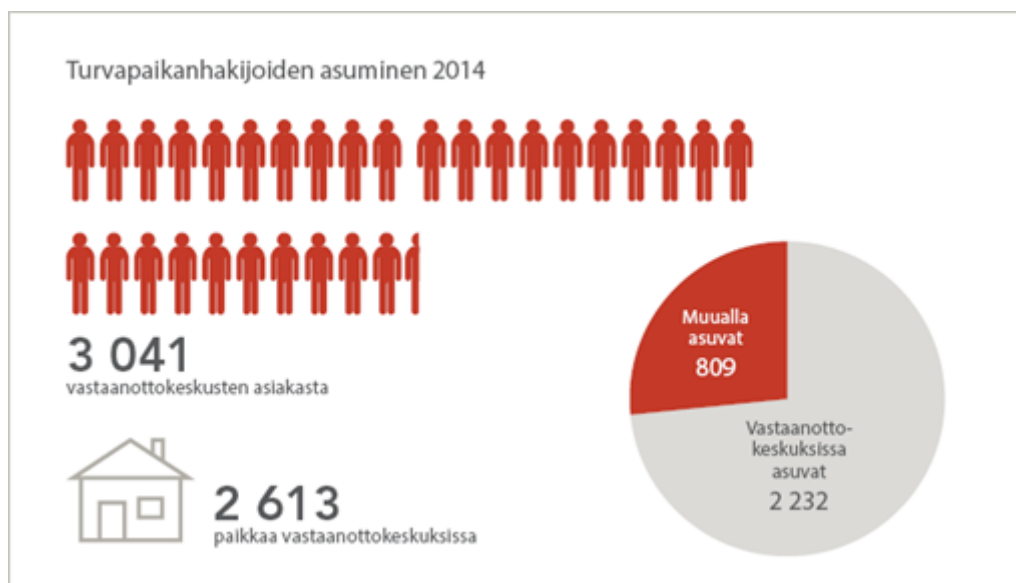
aiheuttavat hankaluuksia. Kielikoulutuksen ja myös terveystalveluiden etenkin mielenterveystalveluiden riittävä saanti on ongelma. (Björklund 2015. 2)

Pakolaistilanne tänään syyskuu 2015

Maahanmuuttoviraston tietojen mukaan turvapaikanhakijoiden määrä oli pitkään tänä vuonna pieni. Alkuvuonna turvapaikanhakijoita oli muutamia päivässä. Toukokuussa turvapaikanhakijoita tuli Suomeen kymmeniä päivässä.

Heinäkuussa pakolaismäärä alkoi selvästi kasvaa. Euroopassa alkoi näkyä niiden pakolaisten määrä, jotka ylittivät Välimeren. Elokuussa turvapaikanhakijoita tuli Suomeen ensimmäistä kertaa noin sata päivässä. 7. syyskuuta turvapaikanhakijoita oli jo yli 200 päivässä.

Turvapaikanhakijat 2015

Heinäkuu

Päivä	Turva- paikan- hakijaa	Päivä	Turva- paikan- hakijaa
1.	23	17.	28
2.	46	18.	30
3.	23	19.	47
4.	30	20.	92
5.	14	21.	45
6.	56	22.	60
7.	25	23.	44
8.	35	24.	75
9.	59	25.	17
10.	41	26.	47
11.	25	27.	82
12.	40	28.	67
13.	60	29.	86
14.	31	30.	61
15.	65	31.	77
16.	48		

Elokuu

Päivä	Turva- paikan- hakijaa	Päivä	Turva- paikan- hakijaa
1.	25	17.	102
2.	34	18.	120
3.	64	19.	108
4.	68	20.	96
5.	79	21.	89
6.	82	22.	61
7.	76	23.	98
8.	52	24.	118
9.	80	25.	116
10.	76	26.	124
11.	91	27.	133
12.	88	28.	154
13.	98	29.	90
14.	113	30.	119
15.	76	31.	194
16.	70		

Syyskuun alusta lähtien virta on ollut kovin Torniossa, jossa Ruotsin kautta tulevat pakolaiset tulevat Suomeen. Sisäministeriön mukaan tilanne on hallitsema-
ton. Nyt poliisi tarkastaa viisumit ja henkilöpaperit jo rajalla. Mikäli ne eivät ole

kunnossa tai tulija ei ilmoittaudu turvapaikanhakijaksi, hänet käännytetään. (Il-tasanomat 21.9.2015, Maahanmuuttovirasto ,2015)

Suurimmat urvapaikan hakijat Suomessa 30.9.2015 kansalaisittain :

Afganistan 491	Iran 96	Syyria 385
Albania 87	Kosovo 130	Turkki 37
Irak 9101	Somalia 1773	Venäjä 145

Suomeen saapuvien turvapaikanhakijoiden määrän kestävä taso voisi olla noin 10 000 vuodessa, sanoi pääministeri Juha Sipilä (kesk.) Ylen pääministerin haastattelutunnilla.

Haastattelutunti 17.10.2015 pääministeri Sipilä Oulu: Haastattelun mukaan Suomi on tällä hetkellä ääri rajoilla turvapaikanhakijatilanteen vuoksi. Kuitenkin voidaan todeta ,että turvapaikanhakijamäärät ovat kääntyneet laskuun. Suomeen saapuu arviolta 30.000 – 35.000 hakijaa vaikka aiempi ennuste oli 50 000. Määrä on kuitenkin kymmenkertainen viime vuosiin verrattuna. Tärkeää olisi, että hakijat työllistettäisiin nopeasti. Alkuvaiheessa on luvassa suuria kustannuksia, mutta Sipilän mukaan maahanmuutolla voidaan myös paikata kestävyysvajetta. Sipilä sanoo haastattelussa myös, että maahanmuuttajien on alettava kantaa vastuuta yhteiskunnan kehittämisestä. (Suomen Tieto Toimisto 17.10.2015)

21.10.2015 Suomeen lennätetään 50 eritrealaista turvapaikanhakijaa Italiasta. Kyse on EU:n sisäisenä siirtona Suomeen tulevasta maahanmuuttaja joukosta. Suomessa vastaanottokeskukset majoittavat turvapaikanhakijat. Myös sisäisin siirtein saapuvat käyvät läpi samat oleskelulupahakemukset kuin muutoin maahan saapuneet. He eivät siis saa automaattisesti oleskelulupaa tai turvapaikkaa Suomesta. EU:n sisäisin siirtein Suomeen saapuu kahden vuoden aikana 3 200 turvapaikan hakijaa joihin Suomi on sitoutunut. (Suomen Tieto Toimisto 21.10.2015)

Maailma on ihan uudenlaisen tilanteen edessä. Pakolaistilanne on Suomessa räjähtänyt hallitsemattomaksi. Ihmisten alussa positiivinen asenne maahanmuuttajia kohtaan on alkanut saamaan negatiivisia ja rasistisia piirteitä yhä enenevässä määrin. Vihaa tuottaa myös ajatus suomessa olevista asunnottomista turvapaikan hakijoille perustettavien majoituspaikkojen vuoksi. Suomalaisien oma työttömien määrä ei myöskään helpota ajatusta vieraan maan kansalaisista työmarkkinoilla. Kestääkö Suomen talous tällaisen tulijamäärän jää nähtäväksi. Tilanne ei ratkea tänään tai huomenna. Se tulee kestämaan pitkään ja on tullut kenties jäädäkseen.

5. TOIMINNALLISET MENETELMÄT

5.1 Toiminnallisten menetelmien käyttö

Toiminnallisissa menetelmissä on lähtökohtana ihmisen oma osallistuminen. Innostaminen voi olla sosiaalista ja opetuksellista niin kuin nyt tässä työssäni. Pääasia on, että ihmiset ja ryhmät saadaan liikkeelle. Tavoitteena on edistää ihmisten omaa osallistumista ja saada ihmiset toimimaan yhdessä toisten kanssa. Tämä tukee kulttuurillista moniarvoisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä. Luovuusterapiat sopivat hyvin tähän käyttöön, kuten kuvataide ja esim. musiikki. Toiminnallisissa menetelmissä oppimisprosessi tapahtuu kokemusten kautta. Luovuusterapioissa henkilö voi löytää itsestään uusia voimavaroja ja persoonallisuuspiirteitä, joita ei ole ennen tunnistanut. Toiminnallinen prosessi etenee seuraavasti:

1.tutustuminen 2.tavoitteiden asettaminen 3.lämmittely ja yhteistoiminnan käynnistäminen 4.harjoitteiden toteuttaminen 5.purku 6.prosessointi 7.tilanteen päättäminen. (Hyppönen ym. 2002, 8)

Toiminnalliset menetelmät ovat enemmän toimintaa ja vähemmän sanoja. Toiminnallisissa menetelmissä vetäjä toimii urheiluvalmentajan tavoin, on kiltti ja mukana kaikessa. Opastaa välineiden käytössä. Kulkee vierellä prosesseissa ja tuo käyttöön omakohtaisia ratkaisuja mahdollistavia arviointivälineitä sekä pitää huolen niin kehon että mielen alkuverryttelyistä ja loppuvenytyksistä. (ELÄ!_ELÄmän Punaista Lankaa Etsimässä, 2015) Käytettäessä toiminnallisia menetelmiä on vain mielikuvitus rajana. Ne soveltuvat erinomaisesti sosiaali- ja terveysalojen eri toimintamuotoihin. Myös opetusala tai vaikkapa työnohjaus on oivallinen toiminnallisten käyttöön. Toiminnallinen opinnäytetyö on vaihtoehto ammattikorkeakoulun tutkimukselliselle opinnäytetyölle. Tärkeää on, että siinä yhdistyvät käytännön toteutus ja sen raportointi tutkimusviestinnän keinoin. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9) Opettaminen ja luennointi eivät ole toiminnallisia menetelmiä silloin, kun osallistujat tavoittelevat itse hyvää tai rentoutunutta oloa.

Toiminnalliset menetelmät löytävät sanoja ajatuksille ja tunteille. Se toimii helpottamaan vuorovaikutusta silloin kun kyseessä on asiakkaan elämäntilanne.

Toiminnallisissa menetelmissä voidaan tukea ihmisten ymmärrystä itseensä sekä auttaa toisen kohtaamisessa. Monet tunteet ja ajatukset pääsevät tietoisuuteen, joita ei tavoiteta keskustelun avulla. Ihmisellä on luonnostaan kyky ilmaista itseään toiminnallisesti. Erityisesti asioiden käsittelyn vaikeuksissa toiminnalliset on oiva tapa purkaa asioita.

Myös vertaisryhmien kanssa toiminnalliset käyvät tukemassa työskentelyä. Niitä käytetään kuitenkin harkitusti ja tarkoituksiin sopivilla tavoilla. Ne eivät ole terapiaa, mutta terapeuttisia kyllä. (Sava & Vesanen-Laukkanen 2004,)

5.2 Mitkä ovat toiminnallisia menetelmiä?

Toiminnallisia menetelmiä ovat kuvataide, musiikki, liike, tanssi, elokuva, luova kirjoittaminen, kirjallisuus ja tarinat. Osallistuja siis luo itse. Hän maalaa, musiikoi, liikkuu, näyttelee, kirjoittaa ja niin edelleen. Voidaan käyttää myös valmiita tuotoksia kuten elokuvaa, musiikkia tai vaikkapa kirjallisuutta. Kuvataideterapia on psykoterapian ja kuvallisen ilmaisun yhdistämistä. tarkoituksena on kehittää asiakasta kokonaisvaltaisesti tai korjata henkilöä sisältäpäin. Asiakkaan

sisäinen maailma tulee konkreettiseksi kuvien avulla. Kuva toimii silloin sisäisen ja ulkoisen minän välillä ikään kuin siltana. Kuvan avulla saadaan asiakas purkamaan ahdistavia ja jopa traumaattisiakin asioita. Kuvan luoja toimii itse myös kuvan tulkitsijana. (ELÄ!_ELÄmän Punaista Lankaa Etsimässä, 2015)

Elokuvaä käytettäessä terapeutisena menetelmänä kuvaa se eniten oikeaa elämää. Se on tarinaa elämästä sen sisältöineen ja aiheineen. Elokuva on väline vuorovaikutustilanteissa. Elokuvaä voidaan käyttää myös hoidollisesti. Mikään elokuvan lajeista ei ole toista parempi. Merkitys on vaan siinä, miten se puhuttelee.. Musiikissa taas hyödynnetään rytmia ja ääntä. Se tuo jokaiselle kuulijalle sanattoman viestin. Musiikin herättämät mielikuvat ovat merkityksellisiä. Tajunnasta voi nousta tunteita joista ei itse ole ollut tietoinen. Musiikki voi olla sen luomista tai esittämistä. Se voi olla laulua, tulkintaa, tai vaikka vain kuuntelua. Musiikin hyödyntäminen luovien menetelmien käytössä on monipuolinen. (ELÄ!_ELÄmän Punaista Lankaa etsimässä, 2015)

Mielikuvituksen ja sadun maailmat tuovat edelleen toivoa tarinoiden muodossa. Niiden mukana avautuu uudenlaiset maailmat, joissa voi itse olla mukana. Tarinat auttavat joskus vaikeittenkin asioiden käsittelyssä. Tarinat ja niiden kuuntelu tai esittäminen edistää luovaa ajattelua. Käytettäessä kirjoittamista toiminnallisten toteutuksessa on sen lähtökohtana mielen jäsentäminen. Siinä voidaan käydä läpi mieltä askarruttavia asioita ja saada niitä hallintaan. (ELÄ!_ELÄmän Punaista Lankaa etsimässä, 2015) Kuvakorttien käyttö, valokuvien käyttö, vanhat esineet jne. Kaikki ne ovat toiminnallisia menetelmiä mitä voidaan käyttää hyödyksi ihmisen hyvinvointia tukemassa. Ihminen on luova jo ihan luonnostaan, joten mielikuvitus on vain rajana toiminnallisissa menetelmissä.

6 KIRJOITUSKOULUN MENETELMÄT

6.1 Toiminnalliset harjoitteet kirjoitustaidon opetukseen.

Kehitystyön päämääränä on tutkimustulosten avulla saada uusia ja parannettuja tuotteita tai menetelmiä. OECD:n käsikirja luokittelee perustutkimuksen, sovellettavaa tutkimuksen sekä kehittämistyön. Luokittelussa on tutkimuksen käytännöllisen hyödyn ero. (Tuomi 2007,120) Tuottamani materiaali on kokeillut ja toimivat menetelmät. Se on pienimuotoinen ja helppokäyttöinen ja siihen voi lisätä materiaalia. Havainnoimalla opetuksen tehoa voidaan parhaat menetelmät poimia käyttöä varten. Ajan myötä menetelmistä voi kerätä menetelmäkansion.

Me havainnoimme koko ajan arjessamme. Tieteessä havainnointi on aika samanlaista. Tieteessä erona on pyrkimys kuitenkin saamaan aineiston kerääminen määrätyn ilmiön tai ongelman eri tekijöistä. Kun vastaanotetaan tietoa tarvitaan järkeä sen käsittelyyn. Tieteessä ajattelu ohjaa tekemistä arkista toimintaa enemmän. Tutkijan tehtävänä on olla osallistuva ihminen ja tutkija. (Valli & Aaltola 2015,146-147) Kaikki harjoitteet ovat tehty n. kymmenen hengen ryhmälle. Aika on siis merkitty koko ryhmän käyttämänä aikana. Kaikilla opetuskerroilla on tärkeää suunnitella yhdessä seuraavan kerran ohjelmaa. Tärkeää on saada kaikkien mielipide kuuluviin. Jokaisen kerran jälkeen annetaan kotitehtävä, joka on vaikka tarinan kirjoittaminen. Kotitehtävää pidetään tärkeänä. Esim.”Minä” Kirjoitetaan omasta elämästä. Toiveista. Tunteista jne. Maahanmuuttajalle tämä on myös hyvä tapa hoitaa mielenterveyttään kirjoitustaidon opettelu ohessa. Tärkeää on myös ryhmän huomioiminen kokoontumisten aluksi. Jokaisella kerralla on hyvä tarjota jotain. Tyypillinen tarjottava on tee sekä esimerkiksi hedelmät ja pikkuleivät. Se on yksi muslimien kulttuuriperinteistä joka tarkoittaa kohteliaisuutta ja vieraanvaraisuutta.

LIITE

Harjoite 1

HARJOITUSTESTI

Tavoite: osaamisen mittari alussa ja lopussa

Aika: n.20min

Välineet: Vihot ja kynät jokaiselle osallistujalle

Arvio: onnistuu. Hankaluutena eritasoisuus kirjoitustaidoissa.

Jokaiselle osallistujalle jaetaan vihot ja kynät. Tehtävänä on kirjoittaa lyhyt harjoitusteksti missä on yhdeksän lausetta. Minä asun----.Minulla on-----.Minä pidän--- jne. Tuotos säästetään viimeiseen kokoontumiskertaan,jolloin se tehdään uudestaan samalla tavalla.Nyt tätä uutta tuotosta verrataan ensimmäiseen ja nähdään onko edistystä tapahtunut kirjoitustaidon hallinnassa.

Harjoite 2

KUVAKORTIT

Tavoite: nähdyn ja kirjoitustaidon yhdistäminen

Aika: 10 henkeä ryhmässä / 45min

Välineet: itse tehdyt kuvakortit n.20 kpl

Arvio: onnistuu. Hankaluutena opiskelijoiden eritasoisuus kirjoitustaidoissa.

Välineet: itse tekemät kuvakortit 20 kpl.Etupuolella kuva ja takana teksti.(esim. henkilö istumassa ja takana teksti istua)

Katsotaan kortin kuvaa.Muodostetaan lause jossa on nähty sana esiintyy.

Kortin takaa tarkistetaan sana.

Harjoite 3

FIILISJANA

Tavoite: palautteen anto ohjaajalle ja muille

Aika: 15 min

Välineet: fläppi-tai muu taulu johon jana voidaan piirtää

Arvio: onnistuu hyvin

Taululle piirretään jana asteikolla 1-10.

Jokainen käy vuorollaan merkitsemässä janaan viivan osoittamaan opetuskeran onnistumisesta. 1 huonoin. 10 paras.

Harjoite 4

RENTOUTUS

Tavoite: rentoutuminen, keskittyminen tuleviin kirjoitusharjoituksiin

Aika: 30 min

Välineet: musiikki ja esim .luettava tarina

Arvio: Vaikka rentoutusharjoitukset ovat todella hyviä ja suosittuja ,ne eivät ehkä sovi tähän tarkoitukseen. Siihen liittyy joillekin osallistujille jotain kulttuuriin sopimatonta. Musiikin kuuntelu on muslimille pahasta varsinkin, jos siihen liittyy sanoja.

Harjoite 5

TARINAN KIRJOITTAMINEN

Tavoite: kuullun kirjoittaminen,avainsanojen poiminen,kuullun ymmärtäminen

Aika: 60 min

Välineet: taulu. Isolle ryhmälle vähintään kaksi ohjaajaa

Arvio: vaikea aloittelijoille. Hiukan pidemmälle edistyneet haluavat juuri tämän tyyppistä harjoittelua.

Ohjaaja lukee pienen tarinan ja toinen ohjaajista kirjoittaa luetusta tekstistä avainsanoja taululle. Tehtävänä oli kirjoittaa oma pieni tarina siitä avainsanoista joita taululle on ilmestynyt. Tekstejä luetaan ja korjataan yhdessä.

Harjoite 6

VAIKEAT SANAT

Tavoite: Kaksoisvokaalien ja kaksoiskonsonanttien kirjoitusopetus

Aika: 30 min

Välineet: luokkahuoneen taulu

Arvio: ohjeistuksena toimii oman tekstin lukeminen ääneen sitä tarkistettaessa. Suomen kieltä, joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta, kirjoitetaan samalla tavalla kuin puhutaankin. Vaikea.

Harjoitellaan sanoja joihin tulee kaksi tai yksi sama kirjain, eli kaksoisvokaaleja ja kaksois konsonantteja. Nämä ovat suomen kielessä hyvin yleisiä, mutta tuottavat usein kieltä opetteleville paljon päänvaivaa. Pohditaan yhdessä sanojen kirjoitusmuotoja.

Harjoite 7

UNELMAKARTTA

Tavoite: keskustelu, jakaminen

Aika: 60min

Välineet: vanhat lehdet, kartonkia, värikynät, liimaa

Arvio: onnistuu hyvin. Saa aikaan keskustelua, muistoja, tunteita, vaikeitakin asioita tulee esiin.

Muodostetaan kahden hengen ryhmiä. Kaikille jaetaan sakset, lehtiä, värikyniä, kartonkia ja liimaa. Leikataan kuvia unelmiin liittyen. Kumpikin liimaa kuvia kartongille. Valmiista työstä keskustellaan ja jaetaan tunteita ja tunnelmia.

Harjoite 8

NETTIMATERIAALIN HYÖDYNTÄMINEN

Tavoite: kuunteleminen ja keskustelu ja kuullun kirjoittaminen

Aika: 60 min

Välineet: tykki ja atk laite nettiyhteyksineen, luokkahuoneen taulu

Arvio: onnistuu ja pidemmin edistyneille opetustapa oli tuttu

Esim: YLE:n oppimissivuilta Supisuomea- sarjan kotia ja perhettä käsittelevän video. Kuunnellaan ja keskustellaan. Videon jälkeen ja myös sen aikana vastasimme kysymyksiin joita video sisälsi ja myös niihin, jotka nousivat esiin videon myötä. Kysymysvastaukset kirjoitettiin ylös omiin vihkoihin, esim. millaisessa talossa sinä asut, millainen on sinun perheesi, missä on sinun kotisi jne. Näistä vastauksista voi olla apua myös jatkossa. Kehoitimmekin naisia jatkamaan kirjoitusharjoituksia ja vaikka kirjoittamaan päiväkirjaa suomeksi.

Harjoite 9

MUISTILAPPU

Tavoite: Kynän ja ajatuksen yhteisharjoitus

Aika: 20 min

Välineet: kynä ja paperi

Arvio: onnistuu melkein kaikilta, mukava

Olet menossa kaupungille ostoksille. Kirjoita muistilappu mitä sinun pitää ostaa.

Harjoite 10

POSTIKORTTI

Tavoite: Muistelu ja kirjoittaminen vieraalla kielellä

Aika: 30 min

Välineet: tyhjiä postikortteja, joko valmiita tai tehdään yhdessä

Arvio: herättää tunteita, hyvä harjoite

Jaetaan kaikille tyhjät postikortit. Voi itse valita ja kertoa miksi valitsi juuri sen. Kirjoitetaan ystävälle, tärkeälle ihmiselle kortti. Annetaan valmiita aiheita. Esim. missä olet, kenen kanssa, milloin tulet kotiin ja mitä teet sitten kun palaat.

Harjoite 11

MITÄ KUVA KERTOO

Tavoite: keskustelu. Nähdyn ja kuullun kirjoittaminen.

Aika: 30 min

Välineet: kuvat.Lehdetä tai kuvakortit.

Arvio: Hyvä tehtävä. Nousee vaikeita asioitakin esiin kun keskustellaan nähdyistä kuvista.

Näytetään ryhmälle kuva. Esim. naisen kuva.Mietitään yhdessä.Kuka hän on? Missä asuu? Mistä tulee? Millainen hän on? Kirjoitetaan pieni tarina.Taululle on hyvä kirjoittaa avainsanoja keskustelun aikana.

Harjoite 12

LAUSEITA SANOISTA

Tavoite: oppia tunnistamaan paikkoja ja niiden tarkoituksia ja niiden kirjoittamista

Aika: 40 min

Välineet: esim. kuvakortit

Arvio: ongelmia tuottaa kirjoittajien eritasoisuus

Näytetään kuvia paikoista esim. kotona, koulussa, työssä, tehtaassa, kaupassa jne. Kirjoitetaan sanoista lauseita. Osaajat voivat kirjoittaa pieniä tarinoita nähdystä.

Harjoite 13

LOPETUS

Tavoite: eron ja lopettamisen aiheuttaman tunteiden purkamiset

Aika: 40 min

Välineet: luokkahuoneen taulu

Ohjaaja jakaa taululle nelikentän ja kirjoittaa jokaiseen kenttään otsikon:

1. Mitä sain ryhmästä? 2. Mitä olisin toivonut? 3. Mikä on hyvää päättymisessä?
4. Mitä jään ikävöimään?

Jokainen käy vuorollaan kirjoittamassa kenttään omat tunteensa. Kenttä kerrallaan ja keskustelua asiasta.

Arvio: erinomainen harjoitus jossa yhdistyy kirjoittaminen ja tunteet.

6.2 Harjoitteiden toimivuuden arviointia

Nämä kaikki menetelmät ovat kokeiltu ”Halaten-hankkeen” kirjoitustaitoa maa-hanmuuttajalle projektissa huhti- ja maaliskuussa 2015. Ne ovat olleet maa-hanmuuttajataustaisten somalityttöjen kirjoituksen opetuksen tukena. Toiminnallisuus kielenopetuksessa osoittautui tämän ryhmän perusteella varsin toimivaksi ja pidetyksi oppimisstrategiaksi. Tärkeäksi koettiin myös opetuksen lämmenhienkisyys ja rentous, tunne siitä, että muistakin kuin kirjoittamiseen liittyvistä mieltä

askarruttavista asioista voidaan keskustella. Kotouttamistoimenpiteissä vaikuttaisi olevan oleellista kokonaisvaltaisuus. Ei voida puhua esimerkiksi ainoastaan kielen oppimisesta tai työllistymisestä, vaan yhteiskuntaan integroitumiseen vaikuttavat tekijät limittyvät toisiinsa tiiviisti. Sosiaaliset verkostot ja kokemusten jakaminen ovat tässä keskeisessä asemassa. Sainkin osallistujilta positiivista palautetta osittain tästäkin syystä. Ryhmämuotoinen toiminta pitää sisällään terapeuttisia tekijöitä, vaikka kyseessä ei olisikaan terapiaryhmä. Kokemuksena tämän ryhmän vetäminen oli minulle hyvin rikastava ja valaiseva. Koin tekemäni työn erittäin merkitykselliseksi ja tärkeäksi.

Ryhmä määritellään vähintään kahden henkilön muodostamaksi joukoksi. Tätä ohjaa tietyt säännönmukaisuudet. Ryhmän tunnusmerkkeinä voidaan pitää yhteistä tavoitetta, tarkoitusta, sääntöjä sekä työnjakoa. Ryhmällä on myös sisäinen voimansa. Tämä muodostuu tunteista ja vuorovaikutuksesta. Ryhmä muuttuu ja kehittyy, kun toiminta etenee. Ryhmässä pyritään saavuttamaan myös tietty tulos. (Niemistö 2007, 16–17, 20–21) Katson, että ryhmämme saavutti sen tuloksen johon se oli perustettu. Se oli yhteinen tavoite, hyvinvointi sekä ryhmään kuuluminen.

Kun järjestetään maahanmuuttajanuorille toimintaa, tulee ottaa huomioon kulttuuri ja esimerkiksi uskonto. Tavoitteenani nyt tämän yksin vetämäni ryhmän kohdalla oli jatkaa projektin aikana aloittamaamme työtä somalityttöjen kirjoitustaidon opetuksessa. Tutustua maan kulttuuriin ja tukea tyttöjä kotouttamista edistävissä asioissa. Kirjoitustaito on yksi olennainen osa sitä.

7. Prosessin arviointia ja pohdintaa sekä kehitysehdotuksia

7.1 Arviointia

Halusin opinnäytetyön, joka olisi oman näköiseni. Alussa oli tarkoitukseni tehdä työ eri aiheesta, mutta tavallaan vahingossa aloin tekemään sitä tämän aiheen pohjalta. Kirjoitustaidon opetuksen projektin jälkeen sain kivuttomasti

jatkaa omassa kirjoitustaidon opetusryhmässä, johon halaten hankkeen Outi Arvola sai minut kiinnittymään. Vahvuuteni tässä oli jo kokemus maahanmuuttaja tyttöjen kanssa työskentelemisestä sekä innostunut sosiaalinen ote kanssaihmisistä. Sain jo projektia suorittaessani paljon arvokasta tietoa mitä pystyin käyttämään hyväksi jatkaessani yksin kirjoitustaidon opetuksen ohjaajana. Sain opinnäyteprosessin kautta paljon arvokasta osaamista tuleviin tehtäviin sosionomina. Oma osaamisena sosiaalialan työmuodoista ovat syventyneet ja rohkeuteni käyttää niitä on lisääntynyt.

Opinnäytetyön tekeminen on sujunut hyvin ja ennalta suunnittelemani aikataulun mukaisesti. Olen pyrkinyt rakentamaan teoreettisesta viitekehyksestä taustan millä olen voinut peilata tekemiäni ratkaisuja käytettyjen menetelmien valinnassa. Teorian rajaaminen oli yksi mietittävä asia koska sitä oli saatavilla runsaasti. Taustalla on kuitenkin ollut koko ajan tietoisuus onnistuneen kotouttamisen tärkeys, johon olennaisesti liittyy kielitaito ja myös kirjoittamisen hallinta. Kokonaisuudessaan koen onnistuneeni hyvin ja aiheen ajankohtaisuuden vuoksi työ on sopiva ja mielenkiintoinen. Tästä työstä voi olla todellisuudessakin hyötyä mikäli menetelmät otetaan käyttöön suunniteltaessa kotouttamisen kannalta tärkeää kirjoitustaidon harjoittelua.

7.2 Pohdintaa ja kehitysehdotuksia

Aloitin työskentelyni maahanmuuttajaryhmien kanssa aika rasistisena henkilönä. Halaten - hankkeen leirillä olin huonosti käyttäytyvä suomalainen, joka luuli olevansa maahanmuuttajien yläpuolella. Kolme vuotta sitten en olisi koskaan uskonut tekeväni töitä maahanmuuttajien kanssa ja vielä nauttivan joka hetkestä. Olen nähnyt elokuvia ja opiskellut maahanmuuttoasioita. Vasta kuitenkin tutustuessani maahanmuuttajiin oikein face to face on tuonut minulle ymmärryksen. We are same! Olemme kaikki samanlaisia, ihmisiä joilla on oma tarina.

Olin 7.5 2015 puhumassa kutsuttuna muuttoliikkeen ja etnisyyden tutkimuksen seminaarissa. Olen ylpeä siitä. Pystyn nyt syvällä rintaäänellä sanomaan: välitän ja haluan olla välittämässä. Ymmärrän tuskan maahanmuuttajalasten sydämissä heidän matkatessaan jopa vuoden ajan uuteen outoon maahansa. Ymmärrän hädän ja kärsimyksen, kun yksin tullut lapsi itkee äitiään ja Suomi ”hienossa” kotoutumisjärjestelmässään ei yhdistä perheitä. Haluan tehdä tätä työtä jossain muodossa ja toivon, että joku sen huomaa ja ojentaa minulle tekemisen salkun. Olen nyt opiskellut Turun AMK:ssa lähes kolme vuotta. Olen ollut lopettamassa useita kertoja. Olen taas saanut jostain voimia jatkaa. Ja nyt sanon: ”mitä minusta olisi tullut ilman tätä”? Tämä oli kaiken sen väärtti. Jos ei muuten, niin olen kasvanut ennakkoluuloisesta ihmisestä oikeaksi ihmiseksi.

Käytetyt toimintamenetelmät ovat kokeiltu ja ne on todettu toimiviksi kirjoitustaidon opetuksessa maahanmuuttajien kanssa. Nämä menetelmät voisivat olla jatkossakin kirjoitustaidon opetuksen tukena Turun AMK:n opiskelijoiden harjoitteluissa maahanmuuttaja ryhmien kanssa. Olen tehnyt omannäköiseni ja omanlaiseni lopputyön jolla on käyttöä toiselle opiskelijalle. Tuotoksena on siis jotain uutta ja käyttökelpoista. Tuotoksena on myös yksi korkeakouluopiskelija, joka koulun opintojen ja oman rohkeuden myötä sekä halusta uuden oppimiseen on kehittynyt ja kasvanut pois rasismista ja suvaitsemattomuudesta. Siinä on mielestäni lopputyötä kerrakseen.

Näitä menetelmiä voi kirjata sitä mukaan, kun ne ovat olleet käytössä ja hyviksi todettu. Lopulta on tuotoksena menetelmäkansio, joka kasvaa ja monipuolistuu. Tästä on helppo lähteä seuraavan opiskelijan lisäämään menetelmiä ja kokeilemaan opetusta ja opettamista eri kulttuurien edustajien kanssa. Jätän siis jälkeeni nyt aloitetun työn ja oman panokseni siihen ja valmiiksi pohjan uudelle opiskelijalle jatkaa kirjoituskoulua ja menetelmien hakua ja kokeilua maahanmuuttajaryhmien kanssa. Koska maahanmuuttajaryhmän kanssa työskentely vaatii opetettavan ryhmän kulttuurituntemusta, ovat nämä testatut valmiit menetelmät helpottamassa ja nopeuttamassa kirjoitustaidon harjoitunteja. Pidemmällä aikataululla voi menetelmiä keksiä yhdessä ryhmän kanssa.

Opinnäytetyön raportissa on löydyttävä perustelut tuloksista mihin olen päätenyt ja miksi niitä tulee pitää luotettavina. On osoitettava oppineisuutta sekä ammatillista sivistyneisyyttä niin ,että lukija vakuuttuu. On osoitettava lukijalle, että osaan asiat ja olen mahdollisimman hyvin perillä niistä sekä että olen totuudellinen. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 81) Kun toiminnallinen opinnäytetyö on tehty hyväksyttävästi niin se päättyy pohdintaosuuteen. Siinä on kirjattuna mitä on tehty sekä johtopäätökset. On tärkeää pohtia onnistumistaan. Koko prosessin ajan on pidettävä mielessä ammatillinen näkökulma.(Vilkkä & Airaksinen 2003, 97)

Lähteet

Aikuisten maahanmuuttajien kirjoitustaidon opetussuunnitelma.Viitattu 10.9.2015.

[http://www.oph.fi/download/139339 aikuisten maahanmuuttajien luku ja kirjoitaidon-koulutuksen-opetussuunnitelman-perusteet-2012.pdf](http://www.oph.fi/download/139339_aikuisten_maahanmuuttajien_luku_ja_kirjoitaidon-koulutuksen-opetussuunnitelman-perusteet-2012.pdf)

Alitolppa-Niitamo,A:,Fågel,S & Säävälä,M. 2013.Olemme muuttaneet ja kotoutumme.Helsinki.Kirjapaino Fram.

Arvonen,A:, Katva,L.&Nurminen,A. 2010.Maahanmuuttajien oppimisvaikeuksien tunnistaminen.Porvoo:WS Bookwell Oy

Björklund,K. 2015. Unaccompanied refugee minors in Finland – Challenges and good practices in a Nordic context.Turku.Painosalama.

Björklund,K. 2014. ”Haluun koulutusta, haluan työtä ja elämän Suomessa. Yksintulleiden ala-ikäisten pakolaisten kotouttaminen Varsinais-Suomessa.Turku. Painosalama.

Björklund,K. 2015. Etmu-blogi.Viitattu 19.8.2015. <http://etmu.fi/yksintulleet-alaikaiset-pakolaiset-huolehditaanko-heista-kuten-pitaisi/>

Elä! Elämän punaista lankaa etsimässä.Toiminnalliset.Viitattu 12.9.2015.
<http://www.ela.fi/akatemia/toiminnalliset.php>

Elä! Elämän punaista lankaa etsimässä. Toiminnalliset. Viitattu 21.10.2015.
<http://www.ela.fi/akatemia/toiminnalliset.php>

Frontex.Eurostat.Viitattu 29.8.2015.Iltasanomat.

Halme, N. 2009. Luku-ja kirjoitustaidoton mutta ei sanaton. Aikuisten luku -ja kirjoitustaidottomien maahanmuuttajien luku - ja kirjoitustaito L2-kielen alkeistasonalla.

Heikkilä, Elli (toim.) 2014. Haavoittuvasta lapsuudesta ehjään aikuisuuteen. Turku. Painosalama.

Hyppönen, M &Linnossuo,O. 2002.Zip,zap ja boing. Leikkejä ja muita toiminnallisia menetelmiä. Saarijärvi. Saarijärvi Offset.

Iltasanomat.Viitattu 19.10.2015. <http://www.iltasanomat.fi/kotimaa/art-1442804584376.html>

Jasinskaja - Lahti, I:, Liebkind, K&Vesala,T. 2002.Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajien kokemuksia. Tampere: Tammer Paino Oy

Karmela,L.(toim.)2001.Monikulttuurinen Suomi .Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Tampere: Tammer Paino Oy

Keski-Hirvelä, E 2008.Luku-ja kirjoitustaidoton maahanmuuttajanainen oppijana.Pro gradu. Tampereen yliopisto.

Kotouttaminen.fi.Kotouttaminen.Viitattu12.10.2015. Viitattu 20.10.2015.<http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen>

Koskela,T. 2001.TPR. Toiminnallinen tapa oppia kieltä. Helsinki:Tammi

Maahanmuuttonet. Viitattu 19.10.2015. <http://www.maahanmuutto.net/1>

Maahanmuuttovirasto .Viitattu 10.10 .2015. <http://www.migri.fi/>

Niemistö, R. 2007. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. Helsinki: Palmenia.

Opetushallitus 2007. Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus. Helsinki :Edita Prima Oy

Opinpaja Oy, 2011. Toiminnalliset menetelmät. Vilkkä, H.&Airaksinen, T. 2003.Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi

Otavan suuri ensyklopedia.1980.

Pakolaisneuvonta.

Viitattu

2.9.2015.http://www.pakolaisneuvonta.fi/index_html?lid=38&lang=suo

Sava, I. & Vesanen-Laukkanen, V. (toim.). 2004. Taiteeksi tarinoitu elämä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sakaranaho, T., Pesonen, H (toim.)2000. Muslimit Suomessa. Helsinki. Yliopistopaino.

Saukkonen, P.2013.Erilaisuuksien Suomi.Vähemmistö-ja kotouttamispolitiikan vaihtoehdot.Gaudeamus Oy.Tallinna.

Tuomi,J.2007.Tutki ja lue. Johdatustieteellisen tekstin ymmärtämiseen. Helsinki: Tammi.

Turun AMK.Halaten hanke.Viitattu19.10.2015.

<http://www.turkuamk.fi/fi/ajankohtaista/35/halaten-haavoittuvasta-lapsuudesta-ehjaan-aikuisuuteen/>

Valli R, & Aaltola, J.(toim.) 2015. Ikkunoita tutkimusmetodeihin.1.Metodin valinta ja aineistonkeruu:virikkeitä aloittelevalle tutkijalle.Juva: PS Kustannus.